

216 с.

15. Закон України від 06 вересня 2012 року 5203-VI «Про адміністративні послуги» : за станом на 1 лютого 2016 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Відомості Верховної Ради України, 2013. – № 32

16. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – 584 с.

17. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.

18. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. – 12.00.07 «Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право» / Анатолій Трохимович Комзюк. – Харків, 2002. – 32 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Саунін Роман Дмитрович – кандидат юридичних наук, викладач кафедри тактичної підготовки військ факультету підготовки фахівців для Національної гвардії України Національної академії внутрішніх справ.

УДК 349.6 (477)

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРАВОВІ СКЛАДОВІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Олександр СІКОРСЬКИЙ (Миколаїв)

У статті досліджується правовий механізм охорони навколишнього природного середовища. Розкрито організаційно-правову, інституційну, функціональну та економічну сторони даного механізму.

Ключові слова: раціональне використання природних ресурсів, навколишнє природне середовище, правовий механізм.

В статье исследуется правовой механизм охраны окружающей природной среды. Раскрыто организационно-правовую, институциональную, функциональную и экономическую стороны данного механизма.

Ключевые слова: рациональное использование природных ресурсов, окружающую среду, правовой механизм.

The article examines the legal framework of environmental protection. Organizational, legal, institutional, functional and economic aspects of the given mechanism have been revealed.

Key words: rational use of natural resources, environment, legal framework.

Постановка проблеми. З-поміж різноманітних сучасних проблем людства чільне місце посідає проблема охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки. Від результатів її вирішення залежить майбутнє світової спільноти, її наступних поколінь. На жаль, і в Україні існують складні екологічні проблеми. Екологічна ситуація демонструє тенденцію до погіршення. Тому є підстави стверджувати, що проблема взаємодії людини й природи стала останнім часом однією з найбільш обговорюваних і викликає подальшу особливу актуальність та зацікавленість серед вітчизняних учених.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значущість наукового дослідження питань наглядової діяльності у сфері охорони природи підтверджується численними працями В.Б.Авер'янова, В. І. Бабенка, Д. М. Бахраха, В. Є. Бореяка, Н.П. Бортник, В. Л. Бредіхіної, М.Т. Гаврильців, О. В. Головкина, С. Г. Грицкевича, Є. В. Додіна, В. Ф. Захарова, В. І. Книша, І.А. Куян, О. Я. Лазора, Я. І. Лазаренка, К. Ю. Мельника, Р. В. Миронюка, О. І. Остапенка, М.В.Руденка, К. А. Рябець, С. В. Таранушича, Я. М. Толочко, О. А. Улютіної, О. М. Хімич, С.В.Шарапової, В. В. Шемчука, Х. П. Ярмакі та інших.

Мета статті полягає у дослідженні правового механізму охорони навколишнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Завданням і оптимальним результатом реалізації правового механізму охорони навколишнього природного середовища є досягнення гармонії взаємовідносин у системі «суспільство – природа», яке, наприклад, можна передати через поняття екологічного правопорядку. Професор В.В.Петров, зокрема, визначив екологічний правопорядок як «систему правових норм і правовідносин, що визначають режим

раціонального природокористування, охорони довкілля, екологічної безпеки суспільства» [1, с. 54].

Водночас у юридичній науці та в законодавчих актах із питань охорони довкілля немає єдиного визначення всього комплексу елементів, які б спрямовувалися на охорону довкілля. Так, у спеціальній літературі можна зустріти терміни «державно-правовий механізм охорони довкілля», «економічний механізм охорони навколишнього природного середовища» (зокрема, у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища»), «екологічний правопорядок» тощо. Нарешті, у працях відомого російського науковця професора М.М.Брінчука вживається термін «економіко-правовий механізм охорони довкілля» [2, с. 24].

Правовий механізм охорони навколишнього середовища передбачає організаційно-правову, інституційну, функціональну та економічну (ресурсну) сторони (елементи).

Організаційно-правова сторона даного механізму включає в себе сукупність правових норм, вміщених у відповідних законодавчих актах, що спрямовані на забезпечення охорони довкілля у правовій формі.

Інституційна сторона охоплює собою систему органів державної влади та місцевого самоврядування, які прямо чи опосередковано беруть участь в охороні довкілля відповідно до покладеної на них компетенції.

Функціональна сторона правого механізму охорони довкілля включає в себе сукупність функцій з охорони природного середовища, що їх виконують зазначені органи влади у межах, встановлених актами чинного законодавства.

Нарешті, економічна (ресурсна) сторона цього механізму являє собою сукупність економічних регуляторів, визначених законодавством і спрямованих на забезпечення охорони довкілля.

В єдності всі ці елементи становлять явище, яке в даному дослідженні охоплюється поняттям «правовий механізм охорони довкілля».

Правовий механізм охорони довкілля надає державній політиці у цій сфері чіткої цілеспрямованості, формальної визначеності, загальнообов'язковості, сприяє належному врегулюванню відносин у галузі екології, застосуванню превентивних, оперативних, стимулюючих і примусових заходів до юридичних та фізичних осіб щодо використання природних ресурсів та їх відходів і юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Він тісно пов'язаний та закономірно залежить від економічної, політичної, правової, культурної систем суспільства, від особливостей побудови та функціонування державного механізму, а також від еколого-правової культури суспільства.

Що ж включає в себе власне механізм охорони довкілля? Тут точки зору науковців розходяться. Так, на думку відомого фахівця у галузі екологічного права О.К.Голіченкова, механізм охорони довкілля – це система (що формується) взаємоприспосованих елементів, які функціонують у відповідності з об'єктивними економічними законами в цілях охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів. [3, с. 159].

Традиційно механізм державного регулювання прийнято розглядати як складову суб'єкта цієї діяльності та об'єкта регулюючого впливу, а також включати до нього систему права і сам процес його застосування. Видається, що в галузі охорони довкілля такий підхід дещо недостатній. З одного боку, в реалізації екологічної функції держави задіяні майже всі державні органи. Окрім цього, механізм охорони довкілля не може базуватися на якомусь одному виді регулювання – адміністративному, як це було раніше.

З огляду на ступінь розвитку суспільства, головними проблемами, які потребують врахування і вирішення при впровадженні правового механізму охорони навколишнього природного середовища, є широка різноманітність природних ресурсів, які потребують економічної оцінки; необхідність диференціації підходів при визначенні і встановленні плати (зборів) за спеціальне використання природних ресурсів, викликані їх різноманітністю; неможливість застосування єдиного методично-нормативного документа; необхідність

узгодженості впровадження економічних важелів природокористування з різними аспектами процесу реформування економіки (приватизацією державних підприємств, лібералізацією цін на товари та послуги, зовнішньої торгівлі тощо).

Висновки. Дієвий правовий механізм покликаний сприяти раціональному використанню природних ресурсів та захисту державних інтересів у цьому питанні.

У зв'язку з цим, одним з головних напрямів нової екологічної політики в Україні стало створення адекватної системи економічної оцінки природних ресурсів та введення плати за їх спеціальне використання, що потребувало комплексного вирішення питань: встановлення кола платників плати за використання природних ресурсів та умов, на яких ресурси надаються в користування чи використовуються, правил їх використання; визначення розмірів коштів, які відображали б реальну вартість природного ресурсу, кон'юнктуру внутрішнього та світового ринків, можливість відтворення; передбачення економічних санкцій за нераціональне використання природних ресурсів або використання їх в обсягах, що перевищують обумовлені, стимулювання раціонального природокористування [5, с. 237].

Створення дієвого правового механізму охорони довкілля в Україні, таким чином, залежить від розв'язання комплексу як внутрішніх для сфери природокористування, так і зовнішніх, пов'язаних із загальноекономічною ситуацією, організаційних, технологічних, фінансових проблем. Миттєве їх вирішення за жодних умов неможливе. Це дає підстави стверджувати, що розробка і запровадження адекватного правового механізму охорони довкілля – поетапний, поступовий, довготривалий процес, який проходитиме одночасно і паралельно з процесом становлення і розвитку економічної і політичної систем в Україні, вдосконаленням державного апарату та системи права.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Петров В.В. Закон Российской Федерации об ответственности за экологические преступления (Проект) : // Вестник Московского ун-та. – Сер.11. – Право. – 1993. – №4.
2. Бринчук М.М. Введение в экологическое право / М.М. Бринчук – М.: Академический правовой ун-т при Институте гос-ва и права РАН, 1996. – 37с.
3. Голиченков А.К. Экологический контроль: теория, практика правового регулирования / А.К. Голиченков – М.: Изд-во МГУ, 1992. – 160с.
4. Орлов М. Правове забезпечення реалізації екологічних інтересів – основа належної охорони довкілля і розвитку економіки України / М.Орлов // Право України. – 2001. – №1.
5. Розовский Б.Г. Правовое стимулирование рационального природо-допользования / Б.Г. Розовский – К.: Наук. думка, 1981. – 238с.
6. Україна: проблеми економічного зростання та мобілізації внутрішніх резервів економіки. – К., 2000. – 130 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Сікорський Олександр Петрович – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правознавства навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова.